

آشنائی با حقوق همبستگی در موازین بین المللی

شماره ۱

(نسل سوم حقوق بشر)

امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

تدوین: کارگروه حقوق همبستگی

دی ماه ۱۳۸۸

ایران - تهران (سید خندان - ابتدای سهروردی شمالی - کوچه قراول - پلاک 2)

صندوق پستی: 137-13165 و 4698/19395

تلفن: (021)88529744-88529743-88529742

فاکس: (021)88768807

پست الکترونیکی: IHRC@IHRC.IR

سایت: WWW.IHRC.IR

مثل توسعه پایدار و گرم شدن زمین و تغییرات آب و هوا می شود. گفته شده که مقوله هایی مثل عدالت اجتماعی، حقوق جوانان و نوجوانان و مسائلی از این دست نیز از منظر حق یاد شده قابل بررسی هستند.⁹

7. حق به ارتباطات: این حق را که برخی از آن به نسل چهارم حقوق بشر تعبیر کرده اند و در کنار حقوقی مثل آزادی بیان و اطلاعات و رسانه ها مطرح می شود، برای نخستین بار ژان دارسی فرانسوی در سال 1954 در مجله فرانسوی «ارتباطات» مطرح کرد. کارشناسان اذعان دارند بر اینکه امروزه تحقق حقوق مهمی چون حق به حیات یا حق به تعیین سرنوشت بدون برخورداری از حق به ارتباطات به طور کامل میسر نیست. این حق در میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین المللی حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به طور ضمنی مدنظر قرار گرفته است. قطع نامه های 1974، 121/4، 2/3، 1983 مصوب یونسکو درباره این حق هستند. اسناد بین المللی دیگری نیز به این حق توجه کرده اند که علاقمندان برای پیگیری مباحث فنی تر لازم است به منابع تحقیقی ذیربط مراجعه نمایند. امید است توضیحات مختصر بروشور حاضر موجبات توجه بیشتر هریک از مخاطبین محترم به ایفای نقش مثبت برای ارتقاء حقوق همبستگی را فراهم آورد.

1- Karel Vasak

2 - Solidarity rights

۲- حقوق همبستگی سومین انقلاب حقوق بشر، ترجمه هرمز یزدانی زنوز، ص ۴ (امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی)

4- The Rights of Solidarity the Third Revolution of Human Rights, Krzysztof Drzewicki, henonline-53 novdisk tidsskrift int'l Ret 26 198Lp3

5 - The right to development, human rights and the new international economic order, Daniel o'donnel, ilanud no.15. p4

۶- نسل سوم حقوق بشر و حق به محیط زیست سالم، یوسف مولایی، فصل نامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی شماره ۴ زمستان ۱۳۸۶، چکیده

7 - The Nordic Sami Convention: International Human Rights, Self-Determination and other Central Provisions, Mattias Åhrén/ Martin Scheinin/ John B. Henriksen, Galdu Cala journal of indigenous people right, no3/2007T, p56

8 - The Principle of the Common Heritage of Mankind, Rüdiger Wolfrum, <http://www.zaoerv.de>, Max-Planck-Institut, Max-Planck-Institut, p2

۹- به نقل از:

www.Wikipedia.org

4. حق بر تعیین سرنوشت: بر اساس این حق، مردم می توانند آزادانه وضعیت نحوه اداره سیاسی جامعه خودشان را تعیین کنند و بر منابع طبیعی کشورشان حق دارند و مبتنی بر این حق است که توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شان را پیگیری می کنند. این حق که همراه با توسعه سیاسی پیشرفت کرده است برگشت به اندیشه حاکمیت مردم دارد که بر مبنای آن مردم به نظام دارای قدرت در جامعه با پذیرش آن قدرت، مشروعیت می بخشند.⁷ حق یاد شده معمولاً در حیطه حقوق سیاسی و مدنی و حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی نیز مطرح می شوند که البته زاویه طرح این حق از منظر هریک از نسل های حقوق بشر تفاوت های ظریف حقوقی با یکدیگر دارد. این حق امروزه در اسناد بین المللی و اعلامیه های مجمع عمومی سازمان ملل نیز مورد توجه خاص قرار گرفته است. اعلامیه 1514 و 1541 و 2625 بر اساس این حق تدوین شده اند. علاوه بر این ماده 21 و ماده 55 منشور سازمان ملل به این حق توجه کرده است. همچنین این حق به طراحت در اعلامیه جهانی وین 1993 بیان شده و آن را بخشی طبیعی از حمایت بین المللی از حقوق بشر و حقی جهانی دانسته است.

5. حق مالکیت بر میراث مشترک بشریت: این مفهوم

اولین بار در مورد اعماق دریاها و با پیشنهاد نماینده مالت در کنفرانس سوم راجع به حقوق دریاها در سال 1967 مطرح شد. اما بعدها در کمیته فضای ماورای جو نیز مطرح گردید و امروزه نیز در بسیاری از قلمروهای حقوق بشر مثل تنوع فرهنگی نیز حضور دارد. یکی از کارشناسان اعلام داشته این حق عمدتاً جایی مطرح می شود که حمایت از نواحی یا منابع در خطر متعلق به عموم بشریت، خارج از محدوده صلاحیت ملی قرار گیرد.⁸

6. حق برابری نسل ها: این موضوع را اولین بار در سال

1974 جیمز توپین اقتصاددان به این ترتیب تعریف کرد: «آیندگان در مقابل مطالبات نسل حاضر.» این حق شامل بحث های اقتصاد، سیاست اجتماعی و بودجه دولت، نگرانی های زیست

بسم الله الرحمن الرحيم

تقسیم بندی حقوق بشر به سه نسل مجزای از یکدیگر و دارای ظرائف حقوقی از حیث ماهیت حق ها و تعهدات دولت ها، برای اولین بار در سال 1979 میلادی از سوی حقوقدان اهل چک **کارل واساک**¹ در نهاد بین المللی حقوق بشر استراسبورگ مطرح شد. این تقسیم بندی از سه کلیدواژه مورد استفاده در انقلاب فرانسه نشات می گیرد: آزادی، برابری و برادری.

طیف حق های انسانی نسل اول حقوق بشر، به آزادی های برجسته مدنی و سیاسی اشاره می کند مثل آزادی بیان، مذهب و رسانه ها. این دسته از حقوق را حقوق بشر کلاسیک می گویند زیرا تا مدت ها به عنوان اصل و خمیر مایه حقوق بشر انگاشته می شدند. این حقوق در اعلامیه جهانی حقوق بشر از ماده نخست تا ماده 22 و در میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی منعکس شده اند.

حق های انسانی نسل دوم حقوق بشر به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اطلاق می شوند و عموماً حقوقی هستند که برای تحقق، نیاز به عمل ایجابی دولت دارند. حال آنکه حقوق انسانی نسل اول برای تحقق، عمدتاً نیاز به عدم دخالت و محدودسازی دولت ها دارند یعنی تعهدات دولتها بیشتر سلبی است اگرچه به هر حال برخی اقدامات ایجابی نیز مورد نیاز می باشد. از نمونه های حقوق انسانی در طیف نسل دوم می توان به حق آموزش، شغل، امنیت اجتماعی، حق به تغذیه اشاره کرد. این دسته از حقوق در میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی 1966 و نیز در مواد 23-29 اعلامیه جهانی حقوق بشر 1948 منعکس شده اند.

حقوق نسل سوم یا **حقوق همبستگی**² حقوقی هستند که برای تحقق نه تنها نیاز به اقدامات ایجابی و سلبی هر دولت دارند بلکه رفتار همه افراد و جوامع نیز در تحقق آن ها مؤثر هستند.

این نسل از حقوق فراتر از حقوق مدنی و سیاسی و اجتماعی صرف هستند و « در صدد آنند که فرآورده ای از آرزو های جدید انسانی و تلاشی برای تعریف سمت و سوی مطلوب توسعه حقوق بشر باشند.»³ حقوق همبستگی مبین برداشتی نوین از حیات ملی و بین المللی جامعه انسانی است و تحقق آنها مستلزم مساعی مشترک و همبستگی تمامی بازیگران حیات اجتماعی ماست.

برخی منابع اعلام داشته اند طرح اولیه این نسل از حقوق بشر، شامل حق بر محیط زیست سالم، حق بر آب سالم، حق بر هوای سالم، و حق بر صلح بوده است.⁴ اگرچه در قرار دادن برخی مصادیق مربوطه جای تأمل نظری وجود دارد. امروز همراه با توسعه حقوق بشر این نسل از حقوق نیز توسعه یافته و دامنه گسترده تری نیز یافته است. حق بر توسعه، حق بر تعیین سرنوشت، حق مالکیت بر میراث مشترک بشریت، حق برابری نسل ها، حق بر ارتباطات و حق بر انرژی نیز در حال حاضر از مصادیق این نسل از حقوق به شمار می روند. گرچه این نسل در اسناد بین المللی مورد شناسایی قرار گرفته اند اما بسیاری از حقوقدانان اعلام داشته اند که این حقوق هنوز به صورت بین المللی، الزام آوری همانند نسل های قبلی حقوق بشر را نیافته اند.

برای آشنایی بهتر با حقوق همبستگی به بررسی مختصر برخی از مهمترین مصادیق آن می پردازیم:

1. **حق به صلح:** صلح یکی از اساسی ترین ارزش های جهانی بشر است. استمرار صلح و امنیت بین المللی یکی از اهداف اصلی سازمان ملل متحد است. روابط متقابل حفظ صلح، با رعایت جهانی حقوق بشر در ماده 55 منشور ملل متحد تقویت شده است. علاوه بر این قطع نامه 11/39، 12 نوامبر 1984 مجمع عمومی سازمان ملل به این حق توجه کرده است و آن را یکی از حقوق مقدس بشر دانسته است و کشورها را مکلف کرده است تا تعهدات اساسی شان را نسبت به اجرای این امر انجام دهند.

ابعاد این حق را امروزه در دهها سند حقوقی بین المللی می توان یافت.

2. **حق به توسعه:** حق به توسعه اشاره به فرآیند اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعی دارد که در جهت بهبود با ثبات زندگی با کیفیت همه مردم و یکایک افراد بر مبنای مشارکت فعال، آزاد و معنی دار آن ها در توسعه و در توزیع منافع حاصل از آن معنا می یابد. این تعریف از حق به توسعه تعریفی است که در اعلامیه حق به توسعه 128/41، 4 دسامبر 1986 مصوب مجمع عمومی بیان شده است. بر این اساس هر کس حق برخورداری از یک نظم بین المللی و اجتماعی که بتواند در آن از همه حقوق و آزادی ها بهره مند شود را دارد. این حق از دو منشا سرچشمه می گیرد. اول، حق حیات و حق کار و دستمزد مناسب و حق بهرمندی از معیارهای سلامتی که در اعلامیه جهانی حقوق بشر 1948 آمده است و دوم، تکلیف کشورها و کارگزاری های سازمان ملل برای ایجاد نظم اجتماعی و بین المللی که در منشور سازمان ملل و اعلامیه حق به توسعه بیان گردیده است.⁵

3. **حق به محیط زیست سالم:** حق به محیط زیست سالم به طور کلی مستقل از رشته تخصصی حقوق محیط زیست قلمداد می گردد، طرفداران حقوق بشر، حق به محیط زیست را به عنوان یک حق مستقل حقوق بشری برای داشتن محیط زیست با کیفیت به رسمیت می شناسند. حق به محیط زیست سالم هم منعکس کننده ارزش های متعالی و پایه ای همانند حق به حیات، حق سلامتی، حق به زندگی با استاندارد است و هم با پیش نیازهای تداوم حیات نسل کنونی و نسل های آتی همانند توسعه پایدار ارتباط تنگاتنگ و اندام وار دارد.⁶

